

1.2. TOPONIMIE

Din analiza de teren a terminologiei geografice locale se poate constata o profundă înțelegere a naturii și cauzalității fenomenelor și locurilor; frecvența mare de utilizare a acestor termeni și necesitatea identificării unor repere existențiale stabile au determinat transmiterea nemodificată a semnificației și a formei unor denumiri.

1.2.1. Terminologia populară a reliefului:

Oiconimele pot fi inventariate cu claritate la nivelul vetrei satului. Străzile(ulițele) poartă numele familiilor care au locuit majoritar în ele de-a lungul timpului: ulița *Fărcășonilor*, *Hălmăjonilor*, *La Vitani*. Altele se referă la un loc care a aparținut cândva unei familii: *După Popi*. Tot în aceeași zonă există o denumire uitată azi: *La curte* presupunând existența unei familii înstărite.

Apelativele generate de implicațiile socio-culturale legate de modul de proprietate sau de folosință sunt prezente în denumirea ulițelor satului:

Ulița Vitanilor – locuită în trecut în mare parte de familii cu numele de Vitan, străbate satul de la est la vest, paralel cu drumul principal, de la Biserica veche până *După Popi*.

Ulița Hălmăjonilor care leagă drumul principal cu *Ulița Vitanilor*, a fost și ea locuită preponderent de familii cu numele de Hălmagi.

Ulița Fărcășonilor, coborând din drumul principal până la *Ulița Vitanilor*, a avut familii înrudite cu numele de Fărcăș .

Hornița era o uliță înfundată, transformată pe vremea comuniștilor pentru a face legătura între drumul principal și *Ulița Vitanilor*.

Ulița Bisericii începe din *Andole* până la poarta Bisericii noi. În continuarea ei este *colnicul* (panta) urmat de o uliță pe care locuiesc de multă vreme familii de oameni mai nevoiași care s-au stabilit în sat. Locul se numește *În Vale*.

Progadia Bisericii Vechi și a Bisericii Noi este cimitirul care se desfășoară în jurul fiecărei Biserici, la mică distanță unul de altul. Bătrânii spun că la *progadia* Bisericii Vechi s-a adus pământ din Ciulicu pentru a o face mai înaltă. Ipoteza este susținută și de faptul că este o diferență de nivel considerabilă între *colnic* și *progadia* înconjurată de un zid de piatră iar fundația bisericii este foarte jos. În trecut casele din jurul Bisericii Vechi formau locul numit *La Costești*, pentru că acolo locuiseră multe familii cu acest nume.⁶

În partea opusă a satului se găsește *Vâlcea* urmată de o înălțime unde se termină o parte a satului: *Gorganul* și unde se intră pe drumul național DN 66. *Gorganul* (în limba slavă Kurgan) este o ridicătură mai mică de pământ care mărginește satul înspre vest.

⁶ Costa Constantin, 85 ani, Băiești

În Zăvoaie este denumirea caselor de pe malul Râului Alb.

La Moară sunt casele de pe malul Zăvoaiei de lângă grajdurile fostei Cooperative Agricole de Productie.

Atât în spațiul extravilan cât și în cel intravilan, există denumiri clare ale formelor de relief sau nume care explică foarte clar de ce au fost acordate. Direcția de înclinare a pantei este indicată de apelativele *în Deal* și *în Vale* pentru a indica locurile de la marginea estică a satului. *Valea* este un pârâiaș care curge doar în perioadele ploioase ale verii și care străbate partea de est a satului. Aceasta se continuă firesc cu un *Deal* pe care se cultivă grâu și porumb. În *Deal* se află și câteva case care constituie capătul dinspre Rușor al satului.

În extravilanul satului, denumirile diferitelor locuri sunt în funcție de formele de relief desemnate: *Nedeia*, *Vârful Nedeii*- un câmp în pantă care întâlnește șoseaua națională, aflată la hotarul dinspre Rușor, era locul unde în trecut se țineau nedeile satului, *Șasa* aflată în continuarea *Nedeii*, este un platou de teren arabil, *Costișa*-un loc ușor înclinat folosit actualmente ca pășune, *Padini*, *Valea Leii* și *Valea lui Bai* sunt locuri folosite fie ca terenuri arabile fie ca fânețe, actualmente devenite pășuni. *Ploștina* era islazul satului, odinioară plin de tufe de mesteceni, dar defrișat în perioada comunistă. *La Pici* este locul din apropierea satului Râu Alb care a aparținut familiei Pietscs. *Grumuleu* (în latină: *grumulus*) desemnând o ridicătură de pământ, delușor, movilă în aria satului s-a păstrat ca denumire a unui izvor situat lângă Vale, *Dâmbul* reprezintă o altă ridicătură de teren mai mică decât dealul, provenind din maghiarul *domb*⁷, care dă denumire părții de est a satului, înainte de intrarea în Vale. *Dâmbul* se continuă și dincolo de șoseaua națională, pe partea stângă a drumului spre Râu Alb. *Rovina* este partea de teren arabil ușor înclinat, cu o umiditate mai ridicată, cuprinsă între drumul spre Râu Alb, DN 66 și *Dunga Gorganului* până la hotarul cu satul Râu Alb. *Dunga Gorganului* este prelungirea, pe direcția nord-sud a porțiunii mai ridicate dinspre partea de nord-vest a satului în continuarea căreia este *Bărhanea*-terenul arabil care ține până la malul Râului Alb(*Zăvoia*). Pe malul stâng al Zăvoaiei se alternează văi și dealuri ca: *Hotărâul cu Lunca Hotărâului*, *Dealul Muțeștiului*, *Dosul Dealului*, *Lunca Muțeștiului și Dumbrăvița*.

Între calea ferată și Strei este *Vârtoful*-o vale în semicerc, adâncă, fără ramificații, cu coaste repezi și înierbite, un loc înfundat care împiedică scurgerea apelor.⁸ Tot acolo este și *Prundul*-loc cu plantații de pruni, cu grădini și fânețe.

Malul drept al Streiului, cu un pământ bun de cultură este denumit, în funcție de poziția față de sat: *Lunca*- zona aflată în dreptul satului, *Lunca de Sus*-partea din amonte, iar cea din aval -*Lunca de Jos*. Relieful acestei părți din extravilanul satului are următoarele denumiri începând de la hotarul cu satul Rușor:

⁷ Vulcu, Bujor, *Conținutul apelativului "deal" și tipurile de deal în terminologia geografică populară din împrejurimile Orăștiei*, p.637.

⁸ Jordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1963, p.31

Valea de Corn, La Saivan –locul unde s-au construit saivanele în perioada comunistă, *în Liua*- livezi cu pomi fructiferi, *Coasta*- panta înclinată spre miazăzi unde se cultiva viță-de-vie-, *Părăul Bălichii*-locul de unde se extrăgea piatra pentru cruci în trecut, *La Staore*, unde se țineau turmele de oi pe perioada verii, *La Gura Năroaielor*(un loc cu un teren mai pietros). Pantele însorite și cu sol bun pentru cultivarea viței-de-vie au fost folosite secole la rând de către locuitorii satului în acest scop, începând din *Lunca de Jos, Pe Vale, Pe Ciocârlău, în Măgură, Pe Coastă* și până în *Lunca de Sus*. *Ciocârlăul* este o ridicătură de pământ având aspectul unui mușuroi, parțial cultivată cu viță-de-vie și parțial pășune. O treaptă mai sus se găsesc livezi cu pomi fructiferi și fânețe în locul numit *Poieni*.

Alte denumiri de relief înalt: *Bulzu* –stânca aflată la cca 800 m, făcând parte din relieful Munților Șureanu -ca și toate celelalte forme aflate pe malul drept al Streiului- și derivate ale denumirii: *Bulzureii* – stâncile abrupte aflate mai jos pe *Valea Bulzului*, *Măgura*-o pantă abruptă folosită parțial pentru cultivarea viței de vie și pentru pășunat – vechi cuvânt autohton traco-dac.⁹

Gruniul și *Coasta Gruniului*, provenind din latinul *grunium* este o ridicătură mai înaltă, pisc sau coastă de deal; colină, movilă –conform dicționarului limbii române moderne. Mai există și un derivat al acestei denumiri în aria satului: *Grunețe*. *Dâlma*-este o ridicătură de pământ, ca și *Glămei*- conform aceluiași Iorgu Iordan. Toponimice care indică vegetația predominantă sunt: *Fădișel* sau poiana numită *Pleșa* (un loc fără vegetație), situată la poalele unor stânci abrupte numite *Pietrele Mari*.

1.3. ASPECTE GEOLOGICE ȘI DE RELIEF

1.3.1. Generalități

Munții Șureanu, denumiți și *Munții Mărginimii*, au limita de sud în dreptul satului Ciopeia, unde Streiul și-a tăiat un defileu mic în șisturi cristaline și urmărește până în comuna Baru, îndeaproape, malul drept al acestuia. Sunt constituiți din șisturi cristaline mezometamorfice și epimetamorfice.¹⁰ Se răsfiră din Vârful lui Pătru, ca un evantai spre Valea Mureșului și a Streiului. Pe culmea de legătură cu Parângul se află cele mai înalte vârfuri: Vârful lui Pătru, Șureanu, Aușelu, etc.

Sunt constituiți, preponderent, din șisturi cristaline mezometamorfice și epimetamorfice. Către marginile munților se adaugă câteva petice de roci sedimentare. Seria mezometamorfică are cea mai mare extindere și este reprezentată de diferite varietăți de gnaise, paragnaise, amfibiolite, micașisturi. Atât materialul premetamorfic, cât și metamorfizarea sa sunt foarte vechi, vârsta lor fiind atribuită de geologi anteproterozoicului superior-2600 milioane ani. Seria

⁹ Vulcu, Bujor, *Op. cit.*, p. 632.

¹⁰ Pistori, Rozalia, *Op. cit.*, p. 20

rocilor epimetamorfice se întâlnește pe o zonă restrânsă numai în partea nordică a masivului. Ea este alcătuită dintr-o suită de roci sedimentare din proterozoicul superior-carboniferul inferior, care au fost transformate în roci cristaline, în timpul orogenezei hercinice.¹¹ Rocile cristaline au faciesuri variate datorită, pe de o parte, existenței unei succesiuni de depozite sedimentare, pe de alta, metamorfozării lor în condiții diferite ale metamorfismului regional. Ele sunt străbătute de roci bazice cu formă rotundă sau lenticulară. Rocile sedimentare care s-au depus ulterior pe formațiunile cristaline se întâlnesc în partea nordică și cea sudică a acestor munți. La nord sunt gresii cu intercalații de conglomerate, nisipuri și marne și au vârstă cretacică. La sud și sud-vest formațiunile sedimentare sunt alcătuite din conglomerate și gresii permiente, urmate de o succesiune de gresii, conglomerate cu intercalații argiloase, calcare spatice, calcare noduroase de vârstă jurasică, calcare masive recifale baremian-apțiene, bauxite, conglomerate.¹²

În dreptul satului **Băiești**, există o porțiune din lantul acestor munți cu stânci și râpi adânci. Stânca numită Bulzu, valea Bulzului și stâncile înșirate mai jos –Bulzureii – sunt de o spectaculozitate deosebită și greu accesibile.

Depresiunea Hațegului este alcătuită dintr-un relief deluros în partea de nord, muncii și dealuri în partea de sud și are aspectul unui golf depresionar. Altitudinile cresc de la 300-450 m în partea centrală la 650-850 m în zonele periferice unde se dezvoltă un relief de muncii.¹³ Condițiile specifice determinate de climatul umed și răcoros, pe roci din marne nisipoase sărace în bazem predispus unei degradări puternice acide s-a format un humus acid, ceea ce a determinat schimbări în structura solului. Fiind sărac în argilă și humus s-a format un sol caracteristic depresiunii Hațegului și anume podzolul secundar. Versanții dealurilor cu pante abrupte au fost supuși unui proces de eroziune cu diferite grade de înțelenire. Pentru diminuarea eroziunilor au fost făcute împăduriri. Pe pantele dealurilor cu expoziție sudică solul zonal este brun roșcat de pădure de diferite tipuri, erodat și cu diferite grade de înțelenire. În lunci predomină aluviunile. Pe aluviunile tinere s-au format soluri aluvionale. Principalele tipuri de sol sunt: podzol brun, roșcat și de pădure, soluri aluvionale-coluvionare și aluvionale lacovistite.

1.3.2. Relieful comunei Pui

Comuna Pui are un relief variat format din lunci în zona centrală, munții Șureanu se întind spre nord și munții Retezat spre sud.

Relieful comunei variază, de la lunci în zona centrală a comunei, la munti înalți ce se încadrează în masivul Retezat-spre zona sudică a comunei. Spre nord se găsesc munții Șureanu constituiți din șisturi cristaline cu o structură geologică

¹¹ Pistori, Rozalia, *Op. cit.*, p. 20

¹² Pistori, Rozalia, *Op. cit.*, p. 20

¹³ Pistori, Rozalia, *Op. cit.*, p. 26

complexă, cu suprafețe de denudație bine dezvoltate și relief glaciatic slab reprezentat.

Din punct de vedere topografic terenul comunei Pui este denivelat, prezentând diferențe de nivel de la cota 360,00 M.N. (în lunca Streiului, în vecinătatea localității Băiești), până la cota 1791,00 M.N. în sudul comunei, în vârful Tulișa.

Vegetația este caracterizată de păduri de fag, gorun, carpen, stejar și pășuni, predominantă în zona deluroasă. În zonele montane vegetația este alcătuită preponderent din fag, molid și brad, alternate cu pășuni secundare-apărute pe locul pădurilor montane. De asemenea, suprafețe întinse sunt ocupate cu livezi, cu preponderență de pruni.¹⁴

Solurile comunei Pui se încadrează în categoria silvestre-brune, silvestre podzolice și brune gălbui. Din sondajul efectuat în zonă se consemnează următoarea stratificație:

- între cotele $\pm 0,00$ considerată suprafața terenului și $-0,50$ sol vegetal;
- între cotele $-0,50$ și $-2,50$ argilă cafenie cu intercalații cenușii și concrețiuni calcaroase plastic vâscoase-teren contractil;
- sub cota $-2,50$ apare zona de stâncă, izolat apărând straturi de pietriș și nisip;
- apa freatică apare în regim stabilizat la cota $-3,0$ m;
- adâncimea minimă de fundare este de $-1,0$ m;
- presiunea admisibilă este de 220 Kpa sau 2,2 Kg/cm².¹⁵

1.3.3. Resursele minerale

Pe versanții sudici ai munților Șureanu sunt zone cu *marnă* folosită în trecut la construcții, la monumente funerare, la stâlpii porților și la *vălăie* pentru animale. Albia râului Strei a fost intens exploatată în ultimii 30 de ani, folosindu-se pietrișul și nisipul. Pe teritoriul satului și în extravilan sunt soluri argiloase care au constituit o sursă de material de construcții. Oamenii își făceau cărămidă pentru case în locuri ca: *După Popi, În Cărămizi, La Capul Gardului* etc

1.4. CLIMA

Județul Hunedoara are un climat de munte caracterizat de 8 luni reci și umede și 4 luni temperate în zonele înalte și cu 5 luni reci și umede și 7 luni temperate la altitudini mijlocii. Pe lângă acest climat mai există unul continental moderat de deal în restul teritoriului (cu 4 luni reci și umede și 8 luni moderate), cu excepția Văii Mureșului și a depresiunii Hațegului. Condițiile climatice complexe

¹⁴ www.primaria-pui.ro

¹⁵ www.primaria-pui.ro